

Драгољуб Б. ЂОРЂЕВИЋ

СЕОСКИ МЛАДИ И МЛАДИ СЕЉАЦИ

(Начелна социолошка расправа)*

„Петрарка је певао стихове: 'Ко не цвета у пролеће, не даје плод у јесен', па тако и омладина, која је пролеће, треба да процвета да би дала у каснијем животу плод.”

Салваторе Валитути

МЛАДИ КАО „ПРОБЛЕМ”

Омладинска загонетка

Омладина је друштвена загонетка коју старији ретко када успешно разгонетну.¹ Они би највише волели да се врате стара добра времена у којима млади нису постојали као издвојена и засебна друштвена категорија. По сведочењу антрополошких истраживања, не тако давно, људи су из периода дечаштва *чином иницијације* одмах улазили у свет старијих. Били су биолошки млади, али се ни по чему другом нису издвајали од осталих припадника заједнице. Тек модерно доба познаје омладину у садашњем смислу речи; и од тада, она намах постаје стални *социјални, културни и политички* проблем. Одрасли младе дефинишу као проблем, но велико је питање

---

* Урађено у оквиру пројекта (1310) „Културни и етнички односи на Балкану – могућности регионалне и европске интеграције”, који се изводи на Филозофском факултету у Нишу, а финансира га Министарство за науку и технологију РС.

¹ Писац је у више наврата дискутовао о феномену младих (Ђорђевић, 1992; 1995; 1996; 1999). Овде се, уз обилато коришћење претходних увида, износи сажета и начелна социолошка расправа.

да ли је проблем у њима самима, или се ради о упитностима самога друштва коме главни печат ударају ти исти старији чланови. Социолози тврде да су расколи, тензије и сукоби између света младих и одраслих *структуралне природе*, и да их из ове оптике треба сагледавати, објашњавати и решавати.

Генерациска загонетка

Генерациско питање иде у ред најважнијих када се разматра поводом младих. Чак се појам „генерација” најчешће везује за њих, па тако у редовној употреби срећемо синтагме попут: „млада генерација”, „срећна генерација”, „генерација будућности”, „скептична генерација”, „бунтовна генерација” и „напуштена генерација”. Свет старијих се именује „генерацијом прошлости”, „конзервативном генерацијом”, чиме се унапред рачуна на отворени сукоб или неслагање са младима. Тачно је да се људи међусобно разликују већ према припадности одређеном добном распону: млађа генерација (статистички од 15 до 27 година) јесте нешто друго у односу на средње (27-45), старо (45-55) или најстарије поколење (55 и више година). Но ово старосно, биолошко разликовање, премда није неважно, не опредељује пресудно велике добне сегменте становништва да би их означили посебном генерацијом у социолошком погледу. *Генерација* као социолошка категорија јесте велика неформална „друштвена група која својим укупним деловањем, својим особеностима, историјским карактеристикама, нарочито својим стремљењима (условљеним својим вредностима и вредносним оријентацијама много више него самим својим постојањем) значајно утиче на развој и карактер промена шире друштвене заједнице којој припада, одређујући тако, великим делом, и карактер, посебност те заједнице и 'дух њеног времена'” (Ускоковић, 1982 : 163). Зато се дешава да по годинама исти генерациски блок – младих, средњака, старих и најстаријих – не игра исту улогу и не врши подједнак утицај на друштво у његовим различитим периодима развитака. Млада, „револуционарна” генерација обележила је четрдесете године у нас, али је протекло доста времена док се нису појавили шездесетосмаши и обележили „луде шездесете”. Тек се сада исказује генерација с краја 90-их, која ће по свему судећи „удахнути дух” и првим годинама трећег миленијума. У међупериодима такође су живели млади, но нису успели да се наметну друштву.

Дефиницијска невоља

Младима је социолошка мисао била посвећена као ретко којем сегменту друштвене структуре, што је резултирало низом студија, монографија и тематских бројева часописа. При томе је испољена завидна теоријска маштовитост и разуђеност, али нису дата решења која би се могла узети постулативно и са којима би се истраживачи могли служити на непроблематичан начин. *Дефиницијска* је невоља у томе што се стручњаци (омладинолози) не слажу око тога шта је омладина у социолошкој визури, а шта млади, и како третирати, примера ради, средњошколце и студенте, младе на селу и младе сељаке. Омладина се одређује на „хиљаду” начина и тиме дели судбину са редом друштвених појава – културом и религијом, на пример. Ни у емпиријском раду не постоји сагласност у њеном одређењу, мада се већина *операционалних* дефиниција заснива на биолошко-статистичко-генерацијским карактеристикама: омладину чине лица од 15 до 27 година с релативно истоветним психолошким, друштвеним и културним обележјима. Оваквим дефиницијама не захвата се специфично друштвено биће младих, па се приступа конструисању адекватних модела.

Младаљачка обележја

Ако не узмемо у обзир теоријска „натезања” око тога да ли појмови „омладина” и „млади” јесу или нису синоними,² и останемо при њиховом колоквијалном поистовећивању, онда је за ову прилику прихватљиво рабити модел по коме је омладина схваћена као *релативно јединствена и специфична социјална група*, налик свакој другој – породици, класи, радној, религијској или спортској групи. Омладина се тада, будући да је засебна социјална група, разликује по низу карактеристика од осталих друштвених групација. Протагонисти³ ове концепције најчешће заговарају пет таквих обележја: 1) *незавидну радно-економску позицију младих*; 2) *маргиналност политичког положаја и улоге омладине*; 3) *тешкоћу укључивања младих у секундарну друштвену средину*; 4) *специфичност идејног профила омладине*; и 5) *генерацијско структурирање као секундарни вид друштвене стратификације*.

---

² Детаљније у: Ускоковић, 1982.

³ Аутор прихвата, користи и разрађује модел М. Броћића (1972).

Врсте младих

Схватање омладине као специфичне социјалне групе носи са собом извесне теоријске тешкоће. Међутим оно – еластично и широко у полазним поставкама – омогућује операционализацију ужих категорија омладине. Само на основу овога модела, у социолошком значењу, можемо говорити о *младим радницима и незапосленима, сеоској омладини и оној у војсци, средњошколцима и студентима*. Колико год то лаицима изгледало чудновато, постоји концепција која изричито издваја средњошколско-студентску омладину од других сегмената младе популације: млади радници, сељаци, незапослени и они у војсци *нису* омладина у социолошком смислу. Они су напосто биолошка категорија, део становништва у доби од 15 до 27 година.⁴ Перспективу овако социолошки одређене омладине лако је назрети: она ће нестати као специфична социјална група, боље речено – постаће део класе произвођача, оног тренутка када се интегришу образовање и рад; губи се омладина, али опстају млади. Истине ради, закључимо да признавање одредница социјалне групе једино средњошколцима и студентима јесте прихватљиво само из уже социолошке оптике. Али ако желимо да поштујемо општост социологије и да развијамо комплексан научни приступ друштвеним појавама, онда је схватање омладине као релативно јединствене и специфичне социјалне групе – са набројаним врстама младих – које задржава интегрални приступ, итекако прихватљивије.

СЕОСКИ МЛАДИ И МЛАДИ СЕЉАЦИ

Загонетка сеоске „идиле”

Социолози села стављају на знање да са процесима индустријализације и урбанизације настаје *рурално-урбани континуум* – испреплетаност сеоског и градског са обостраним утицајима – који је тешко прецизно одсликати. Село доживљава радикалне трансформације: нестају велике патријархалне породице, преноси се тежиште вредновања са земље на живи рад, долази до социјално-професионалне хетерогенизације насељеника, све се више попримају карактеристике „друштва” (Ф. Тенис), шири се просторна комуникација, увећава се ниво институционалног образовања и трпи ути-

⁴ Заговорник тога јесте В. Томановић (1980).

цај урбаних културних образаца,⁵ те се укида екстремна разлика спрам града и формира богатство варијетета насеља. Хоће се рећи да у искључивом испољавању овога процеса, у изразито развијеним земљама касног капитализма, будућност села и сељаштва јесте извесна: *они нестају*. У Северној Америци, примера ради, већ немамо село и сељаштво, тамо не постоји друштвена категорија сеоских младих или младих сељака.

Премда ће изглед нашег друштва све више сличити оном на Западу, истина је да и летимично социолошко посматрање казује како обилујемо већином облика друштвених група по месту сталног боравка: од високо урбанизованих средина, или делова средина, преко прелазних стања, до амбијената у којима се још до краја није одиграо улазак у савремену цивилизацију. Пошто јесте тако, онда у српском и црногорском друштву итекако егзистирају *сеоски млади* и *млади сељаци*, аутоматски творећи корпус проблема и захтевајући њихово правоваљано разрешавање. Они јесу проблем и далеко од *сеоске идиле* – друштво јесте дужно да им посвети значајнију пажњу. Али, установимо коначно о којој омладини је заправо реч!?

„Идила” сеоских младих

На почетку треба подвући да „сеоски млади” и „млади сељаци” нису синонимни појмови: први, и по обиму и по саджају, шири је од другог. Млади на селу јесу сложенија друштвена група и никако се не могу једначити са младим сељацима. *Сви млади сељаци јесу сеоски млади, али само један, и то ужи, део сеоских младих припада категорији младих сељака*. Остали су млади незапослени, они у војсци, средњошколци, студенти и млади радници. Чак је међу младима на селу и бројчано најмање младих сељака, са тенденцијом, бар до ових времена, физичког опадања до ишчезнућа.

Имамо ли на уму социолошки модел омладине као релативно јединствене и специфичне друштвене групе, можемо констатовати да се млади на селу у глобалу *не деле* од омладине у граду. На генералном плану анализе, сви млади су у истоветном „лонцу за топљење”, као блок су у судару са светом старијих, па би онда коренита разлика између младих на селу и оних у граду произилазила из једноставне, но у полуразвијеним земљама пресудне, чињени-

⁵ Опширније у: Флере, 1982.

це да једни живе у руралном амбијенту а други у урбаном милеу. *Живети на селу*, у земљи Србији и Црној Гори, има ли неповољније почетне животне позиције, као што родити се у граду представља одсудни животни добитак. Сељани се тек морају изборити за оно што урбанитет по себи дарује становницима великих насеобинских агломерација. Забавна прича о деградацији живљења у граду због високо технолошки заснованог свакодневља – у опозицији према „сеоској идили” – спада у социолошки, културолошки и, поврх свега, политички неозбиљан дискурс, на који омладина руралних станишта никада неће насести. Зборење о „останку”, „опстанку”, „ревитализацији”, „враћању” и „повратку” младих на село, у својеврсну „идилу”, јесте испразна идеолошка флоскула уколико се и приближно не изједначе квалитети руралног и урбаног битисања.

„Идила” младих сељака

Прецизније посматрање младих сељака, и упоређивање са другим младима на селу, показало би – поред све истоветности укупног статуса – да су они *заточеници животне безперспективности*, чак и спрам незапослених сеоских младих. Ако се млади сељаци полазно одређују као „*млади у доби од 15 до 27 година који раде, најчешће, на пољопривредном газдинству својих родитеља*”, онда су:

1. *У незавидном социјално-економском положају* (нису економски самостални, рад им се директно не награђује, одложена им је – у смислу стицања власништва – награда за време када ће бити већ доста стари... млади незапослени ће се кад-тад запослити, средњошколци и студенти за свој рад/учење касније очекују знатно издашнију награду, запослена омладина јесте економски независнија).

2. *Поседници маргиналне политичке улоге* (нити једна политичка организација не покрива њихове специфичне интересе, склоњени су у запећак политичког простора, нису клијенти неке друштвене агенције... политичке странке „играју на карту” студената, средњошколаца, незапослених и младих радника, низ је друштвених институција где ова омладина може протежирати своје интересе).

3. *Пред непремостивим тешкоћама при укључивању у секундарну друштвену средину* (добро су лоцирани и адаптирани у базичне, традиционалне и локалне групе, крећу се у окружењу и сваки искорак у ширу друштвену заједницу може бити извор фрустрирајућих искустава... школарци, студенти, незапослени и радници млади,

будући изашли из примарних група, у знатној мери су ослобођени таквих неугодности).

4. *Трансмисија традиционалистичког и конзервативног погледа на свет* (преферирају старо и проверено а не ново и ризично, патријархално су морални и склони ауторитарном синдрому, конзументи новокомпоноване не/културе... ини млади са села, због поменутих разлога, имају модернији идејно-вредносни склоп).

5. *Без артикулисане свести о генерацијској припадности као секундарном виду социјалне стратификације* (не значи им много то што као млади припадају одређеном генерацијском блоку који има онда посебне интересе спрема других људи... остали млади су пуно свеснији и често, нарочито студенти, изврсно демонстрирају генерацијски идентитет).

Будућност

„Проблем” младих, попут свега у конкретној заједници, структуралне је природе. Из тога следи сувише логичан закључак: *лек је у структуралној, значи коренитој измени постојећег друштва*. Једино радикалним преображајем српског и црногорског друштва, могућа је промена укупног положаја омладине и свих њених сегмената. Парцијално побољшање стања ових или оних младих, па тако и сеоских младих и младих сељака, јесте хвале вредан напор, али никада ствар не приводи крају. Речју, *необходно је трансформисати српско и црногорско друштво, а не „мењати” младе* – како многи и сада желе.

ЛИТЕРАТУРА

Броћић, М. (1972), Специфичност друштвеног бића омладине, Гледишта, бр. 12.

Ђорђевић, Д. Б. (1995), Млади на селу, у: Видојковић, Д. и Ј. Живковић (при.), *Млади на селу* (стр. 21-26), Центар 018, Ниш.

Социологија forever (1996), Ученичка задруга гим. „Светозар Марковић”, Ниш.

Скинхеди – момци из нашег краја (1999), Агена, Београд.

Ђорђевић, Д. Б. и С. Дукић (1992), *Силе мрака и безумља*, Студентски културни центар, Ниш.

Томановић, В. (1980), *Друштвене промене и образовање*, Комунист, Београд.

Ускоковић, Ђ. (1982), Неке најчешће теоријско-методолошке тешкоће и једностраности емпиријских истраживања друштвеног положаја и свести младих у Југославији, у: *Млада генерација, данас*, „Младост” и Председништво конференције ССОЈ, Београд.

Флере, С. (1982), *Млади и религија*, Марксистичке теме, бр. 2.

Dragoljub B. ĐORĐEVIĆ

YOUTH FROM VILLAGES AND YOUNG FARMERS
(General sociological discussion)

Summary

In society of Serbia and Montenegro one can find both youth from villages and young farmers. „Youth from villages” and „young farmers” are not synonyms: the former is wider than the latter in respect to range and content. Youth from villages are more complex social group and they cannot be equalized with young farmers. All young farmers are youth from villages but only one, narrower part of youth from villages belongs to category of young farmers. The others are unemployed youth, youth in army, high school students, university students, and young workers. There is even a tendency of decreasing of number of young farmers among youth from villages.

More detailed observation of young farmers, and comparison with other youth from villages, would should – apart from the same total status – that they are prisoners of life without perspective, even towards unemployed youth from villages. If we define young farmers as youth from 15 to 27 years of age who mostly work at agricultural farms which belong to their parents, then they are: in bad socio-economic situation, have marginal political role, are facing great obstacles when trying to be part of secondary social surrounding, transmission of conservative opinion, without clear consciousness about generation membership as a secondary way of social stratification.

Finally, their future is not certain, that is, it will depend on size and character of radical changes which are in front of Serbian and Montenegrin, especially village, community.